

spotlight graFITT

Ediție Aniversară

Anul IV • Octombrie 2024

Fondat în 1948

TEATRUL NAȚIONAL
AURELIU MANEA
TURDA

Revista **graFITT** este o publicație cultural-teatrală a
Teatrului Național Aureliu Manea Turda

ISSN: 3061-449X
ISSN-L: 3061-449X

Coordonator & redactor:

Mihai Pecingine-Bădescu

Foto-Credit:

Marius Romilă
Marius Palermo

Design & Layout:

Cosmin Popescu

Contribuții:

Adrian Țion
Felicia Răcean
Virgil Deceanu

Echipa voluntari distribuție:

Andrea Levai
Lavinia Corșău

Contact: grafitt.tnamt@gmail.com

Stagiunea 2024-2025

Powered by Teatrul Național Aureliu Manea Turda

Manager TNAMT: Cătălin Grigoraș

Cuprins

03

Adrian ȚION

Izbânda mesagerilor teatrului

04

Felicia RĂCEAN

În ceas de sărbătoare

06

Virgil DECEANU

Lumini și umbre...

08

Mihai PECINGINE

***Spațiul de joc și permanentizarea
fenomenului teatral***

10

Mihai PECINGINE-BĂDESCU

Corpul narativ al graiului viu

Anul IV • Octombrie 2024
Ediție Aniversară

spotlight
graFITT

Fondat în 1948

TEATRUL NAȚIONAL
AURELIU MANEA
TURDA

IZBÂNDĂ

mesagerilor

TEATRULUI

În plin proces de modernizare asfaltică a străzilor (dale, borduri, spații verzi), Turda se înnoiește și spiritual printr-o tot mai intensă activitate culturală (spectacole, festivaluri, concerte, lansări de carte, vernisaje). Clădirea teatrului, și ea în renovare, „a alungat” temporar artiștii într-o altă locație: vechea Fabrică de Bere, devenită, prin râvnă creativă și profesionalism, Fabrica de Teatru. O mai nimerită formulare nici că se putea! Să „fabrici” teatru spre a oferi produse competitive pe piața artei din România de azi nu e puțin lucru. Provocarea mutării e aproape similară cu tradiția medievală a trupelor itinerante, condiție a racordului cu improvizația și adaptarea.

Talentații actori ai Teatrului Național *Aureliu Manea* s-au adaptat noilor condiții cu entuziasm tineresc și fermă convingere în reușitele ulterioare. Și ele au venit și nu sunt puține, chiar dacă sala tip studio amenajată acolo nu oferă nici pe departe avantajele unei săli mari ca cea aflată în renovare, clădirea din Piața Republicii nr. 52. Dar apropierea dintre public și actori rodește cu fiecare reprezentație.

La 76 de ani de la înființare, instituția turdeană deține un palmares artistic valoros, cu care orice teatru se poate mândri. Tradiția moștenită reverberază și se împletește organic cu cele mai ambițioase și extravagante proiecte. Nu poate fi vorba despre provincie culturală sau marginalizare atâta vreme cât produsele de aici sunt aidoma celor din alte centre culturale naționale sau europene. Nu puține au fost turneele în străinătate ale teatrului, dovadă incontestabilă a alinierii la mișcarea teatrală contemporană.

Mentorul spiritual al teatrului nu este doar un nume prestigios pe frontispiciul instituției, ci un exemplu și o personalitate vie în memoria seniorilor care l-au cunoscut. Recent, Marius Bodochi, invitat de Narcisa Pinteș la Cluj, l-a evocat pe marele regizor Aureliu Manea ca pe unul dintre cei mai plini de fervoare imaginară regizori cu care a avut șansa să lucreze. Și exemplele mărturisitoare se pot multiplica. Cei ce au onorat și au ridicat prestigiul instituției prin activitatea lor pe scena turdeană rămân nume de referință în arhive și în memoria spectatorilor: Vlad Mugur, Radu Stanca, Victor

Tudor Popa, Mircea Ioan Casimcea, dar și Alexandru Dabija, Mihai Măniuțiu și mulți alții desigur. Artiștii scenei, împreună cu teatrologii de serviciu, nu conținut să sublinieze importanța artei scenei ca trăire în prezent, act irepetabil, perisabil și de aceea atât de sublim. De aceea, să lăsăm deocamdată trecutul și să dăm atenție *prezentului*, întrezărit în luminile proiectelor viitoare.

Sărbătorim teatrul cu fiecare spectacol văzut, cu fiecare emoție trăită în sala de spectacol, transmisă de pe scenă, căci teatrul e o continuă sărbătoare. Când vorbim despre o aniversare, precum cei 76 de ani ai instituției, sărbătoarea se transformă în ceremonie aurorală, importantă pentru comunitate și pentru mișcarea teatrală națională, o adevărată gală a Thaliei, resimțită ca izbândă a artei asupra timpului trecător. Izbândă a *mesagerilor teatrului*.

ÎN CEAS de SĂRBĂTOARE

Teatrul din Turda, instituție emblematică de cultură a orașului nostru, are o viață neoficială de peste 120 de ani, începând cu societatea „Amicii artelor” din 1922. A primit mai multe botezuri de-a lungul timpului și are acum binemeritatul nume: Teatrul Național *Aureliu Manea* Turda.

Am trecut prin fața acestei instituții 34 de ani în drum spre Casa de Cultură, unde mi-am desfășurat activitatea. De fiecare dată, ochii îmi fugeau spre afișierul care ne prezenta spectacolele în curs. Colaborarea directă a început în 1981, când am preluat centrul de radioficare Turda, realizând emisiunile cu actualitatea turdeană. Teatrul ocupa un loc aparte. Atunci se numea Teatrul de Stat Turda.

După Revoluție, colaborarea noastră a continuat prin prezentarea spectacolelor Casei de Cultură pe scena Teatrului, întrucât noi nu aveam sală de spectacol. Festivaluri, concerte, spectacole folclorice, toate au beneficiat de amabilitatea conducerii Teatrului, care ne-a pus la dispoziție scena.

Un loc aparte îl ocupă Primăvara Culturală Turdeană cu *Ziua Muzicii Tinere*, *Ziua Muzicii Corale*, *Ziua Comunităților Etnice*, culminând cu *Ziua Mondială a Teatrului*, în 27 martie. Foaierul l-am ocupat cu expoziții personale sau de grup. Am cunoscut foarte bine colectivul, actorii care s-au perindat într-un perpetuum mobile în perioada 1991-2015, cât timp am fost director al Casei de Cultură.

Pentru câteva luni am fost numită director interimar al Teatrului, era prin anul 2000. Am fost om al casei și am beneficiat de o colaborare excelentă, cu tot personalul. Solicitam ajutorul conducerii instituției la realizarea unor programe culturale aniversare: Ziua Națională, concerte de Crăciun, ș.a. Ușa teatrului este mereu deschisă pentru iubitorii de cultură și artă. Teatrul este un focar cultural în jurul căruia am gravitat și noi, cei de la Casa de Cultură. Sunt recunoscătoare pentru acest lucru.

A fost o perioadă de tranziție, de renaștere a demnității culturale, de afirmare și la niveluri superioare celui local, o perioadă de descoperire a libertății actului artistic

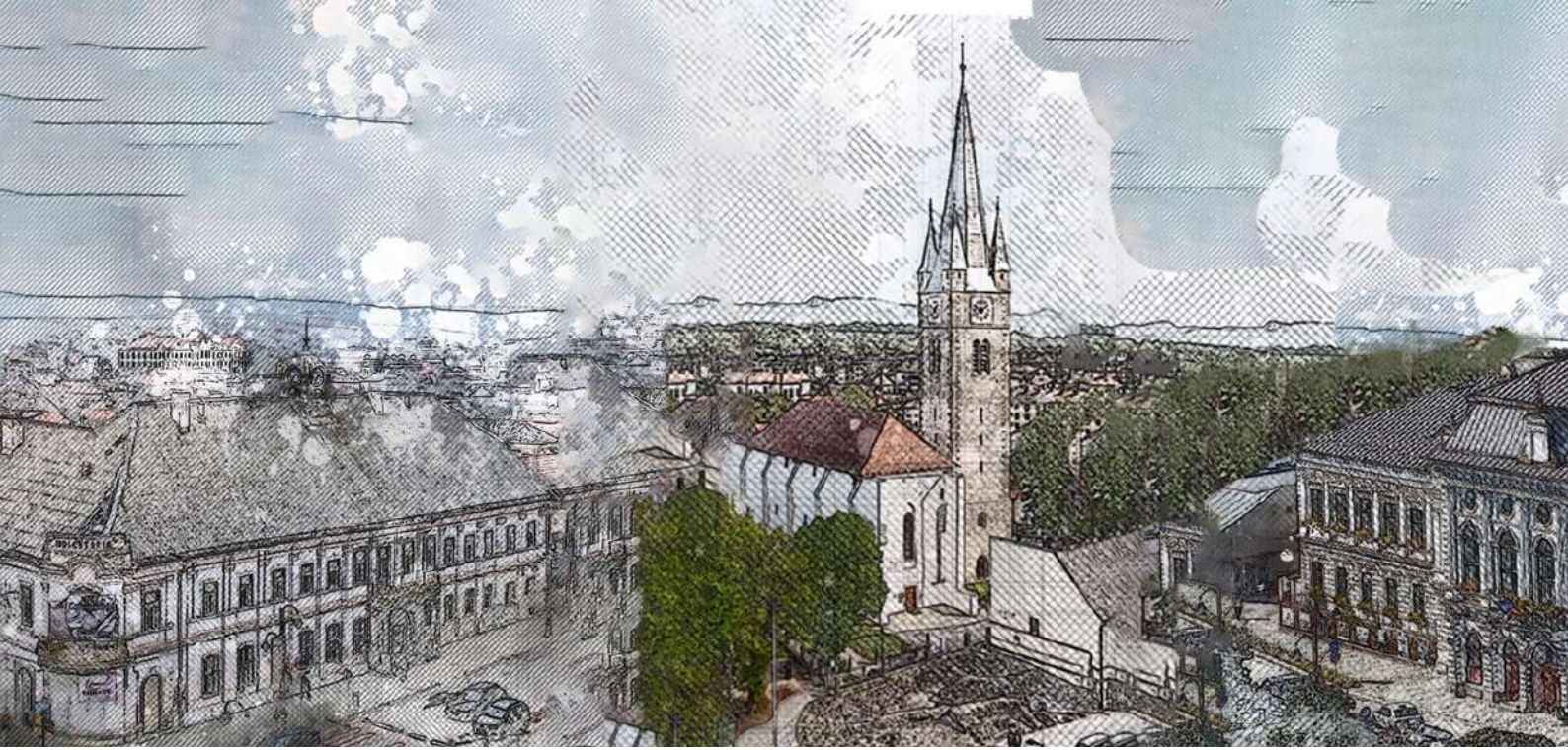
necenzurat, pentru că înainte de 1989 spectacolele erau vizionate înainte de premieră, spre a primi avizul de la partid.

Acum Teatrul e mai mult decât o instituție de spectacole. Se fac cursuri de teatru pentru tineri, schimburi interculturale cu alte teatre din țară, deplasări în străinătate și programe de înaltă ținută artistică. Teatrul nostru este un mesager al culturii noastre, care își are un loc bine meritat în vasta lume culturală. Este o instituție cu activitate complexă și de înaltă clasă.

Când publicul intra în clădirea istorică cu arhitectură elegantă, de stil Secession, cât și neo-rococo și neo-baroc, era cuprins de farmecul acestui loc. În seara premierei spectatorul era atras în mulțimea absorbită într-o poveste care urma să fie jucată pe scenă. Foșnetul căutării locului, șoaptele de salut, premerg gongului care anunță intrarea într-o altă lume. Atunci realizăm că avem o comoară pe care suntem datori să o cinstim și să o predăm mai departe.

Ce este Teatrul Național *Aureliu Manea* la 76 de ani de la înființare? Este blazonul care dă noblete acestui oraș.

LUMINI ,i UMBRE...

Atunci când sunt întrebat despre „teatru”, îmi place să spun că m-am născut odată cu Teatrul turdean. Aveam doi ani când Teatrul Poporului din Cluj a fost transferat la Turda. Așa că pot afirma fără putere de tăgadă că am crescut odată cu acest teatru.

Dragostea pentru teatru mi-a fost insuflată de copil prin faptul că părinții mei erau iubitori asumați ai acestei arte și m-au dus de la cea mai fragedă vârstă în sala de spectacole pentru a urmări magia a ceea ce se întâmpla pe scenă, ca o minune inefabilă. Pe atunci nu aveam încă proprietatea cuvintelor și eram fascinat de lumini, umbre, culoare și trăiri magice. Apoi am început să pricep și pot afirma cu certitudine că mare parte din educația mea artistică i se datorează cu prisosință teatrului.

Mi se perindă prin amintiri nume care au făcut viabilă la cote înalte viața artistică teatrală turdeană ca: Val Mugur, Vintilă Rădulescu, Ion Dan, Radu Miron, Radu Stanca, Constantin Leoveanu, Aureliu Manea, Enna Cenariu, Puiu Neagu și mulți alții. Îmi amintesc cu nostalgie și multă dragoste de minunatul actor Puiu Neagu, care a fost de altfel și primul meu profesor de teatru. Cu acest actor de excepție m-am pregătit pentru admiterea la facultatea de profil din București unde, însă, am picat „cu succes”, nu din vina profesorului sau a pregătirii, ci din cauza celor doar 6 locuri puse în concurs la câteva sute de candidați.

Așa că m-am îndreptat spre Facultatea de Filologie, unde am învățat să pun vorbele pe hârtie și am început să joc și teatru, la nivel de amatori, pe lângă clubul studentesc. Apoi am început să scriu chiar texte de teatru. Și uite așa dragostea față de această artă nu a pierit niciodată. Întreaga mea viață profesională s-a desfășurat în preajma teatrului. Încă de copil „adaptam” și „montam” cu prietenii și vecinii care doreau, spectacole după texte de-ale lui Molière, dramaturg francez de care eram pur și simplu îndrăgostiți.

Am avut bucuria de a vedea jucate mai multe texte scrise de mine, chiar și de teatrul turdean, fapt ce a însemnat o mare satisfacție artistică; eu fiind conștient că e foarte dificil să fii „profet la tine-n sat”. Singura perioadă în care nu am montat și nici nu am jucat niciunul dintre textele mele a fost scurta etapă în care am manageriat instituția

teatrală turdeană. Asta pentru că, educat fiind în „spirit comunist”, nu se cădea să mă promovez pe mine însumi.

Și despre pasagera perioadă în care am fost director al teatrului poate că merită să subliniez câteva gânduri, cu certitudine subiective, care îmi vin în minte. Din păcate, perioada respectivă a trecut de la lumini la umbre. Mi-a fost dat să manageriez mersul teatrului turdean

exact la trecerea în actualul mileniu. Perioadă controversată și presărată de picanterii și incertitudini. La un deceniu de la revoluție, toate elementele vieții sociale treceau prin transformări profunde, nu dintre cele mai benefice și nici dintre cele care puteau fi acceptate cu seninătate. Paradoxul este că în acea perioadă era Ministru al Culturii un mare actor care a hotărât că trebuie să se debaraseze de povara administrării instituțiilor culturale din țară, printre care și cele vreo 40 de teatre existente în subordinea Ministerului Culturii. A păstrat doar câteva „teatre naționale” (teatru turdean la acea vreme era doar teatru de stat), celelalte fiind „donate” comunităților locale, adică Primăriilor, instituții care se confruntau, la rândul lor, cu dificultăți materiale și inabilități manageriale de-a dreptul antologice.

Primul meu contact cu conducerea teatrului din Turda a fost legată de directiva „organului local” de a reduce personalul instituției la jumătate. Am „beneficiat” așadar de o sarcină nu numai total neplăcută, ci și riscantă;

În loc să pot să mă ocup de demersul artistic la care, ca dramaturg, consideram că mă pricep, a trebuit să iau decizii administrative nepopulare. Într-un teatru, pe lângă actori, s-au format în timp o sumedenie de alte meserii cu deprinderi specifice. Eu, în calitate de director, trebuia să iau barda și să tai. Lucru absolut inacceptabil și total dezagreabil pentru cei care slujeau activitatea instituției. Singura soluție pe care am găsit-o, cât de cât viabilă, a fost înjumătățirea posturilor aflate în pericol de desființare și păstrarea departamentelor cât de cât la nivel de supraviețuire. Oare cine ar fi acceptat cu bucurie această situație?

Și uite așa am fost nevoit să trec în următorul mileniu o instituție de cultură decimată de hotărâri păguboase. A urmat o perioadă de convulsii artistice și de căutare a cadenței. Însă, trebuie să recunosc că în ultima vreme teatrul pare a-și fi regăsit cadența și mersul său înspre bine. Asta îmi dă speranță că TEATRUL va exista mereu!

SPAȚIUL DE JOC

și permanentizarea

FENOMENULUI TEATRAL

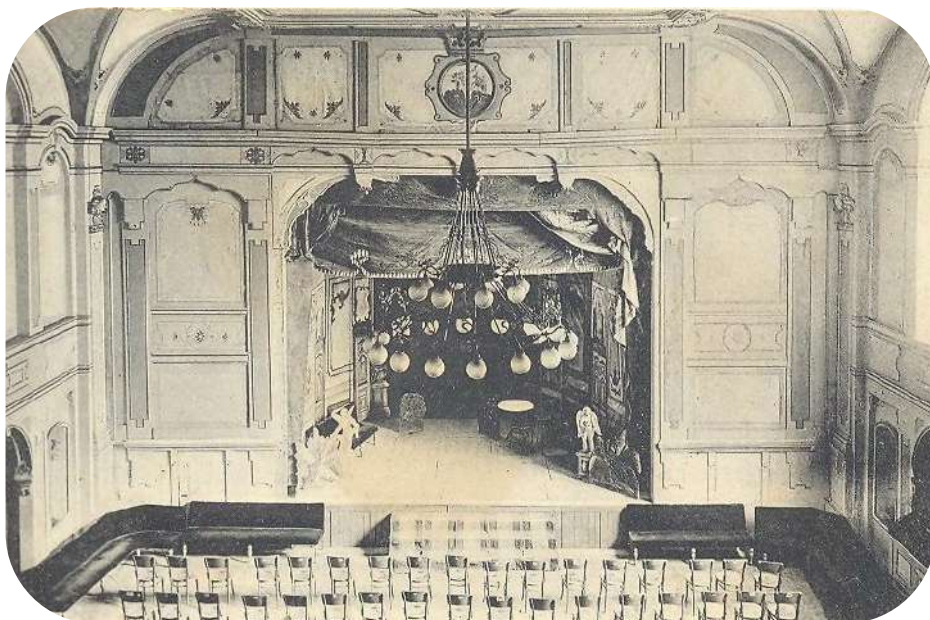
În primele etape ale actualizării arhivei artistice a Teatrului Național *Aureliu Manea* am întâlnit multe informații care pretindeau o localizare concretă, dincolo de validarea și corespondența lor față de surse deja disponibile. Astfel, una dintre chestiunile care ne poate reține atenția se referă chiar la spațiul în care și-a făcut apariția Teatrul Poporului din Turda, inițial conceput ca viitoare instituție publică clujeană. Locul fizic, ambianța arhitecturală în care se coagulează primele elemente ale unei arhive, marchează fundamental ce anume se poate contextualiza din conținutul acesteia.

E interesant de urmărit cum deschiderea teatrului se petrece într-un regim spațial provizoriu, ca efect al implementării Legii Naționalizării, care interzicea funcționarea oricărei companii private de teatru, începând cu toamna anului 1948, dar totodată funcționează pe o bază legislativă solidă, care va dirija evoluția sa în perioada imediat următoare.

Aici avem de a face cu situația politică din anii postbelici, documentată de Miruna Runcan în studiul *Teatrul românesc în perioada comunistă*: „Încă din anii imediat următori sfârșitului războiului, noua putere pornise o amplă campanie de atragere a intelectualității de orice fel de partea „idealurilor progresiste și umaniste” ale democrației populare, printr-un sistem destul de alambicat de politici și practici care, pe de o parte, antrenau infinite modalități de socializare și colectivizare a oamenilor de cultură, artiștilor, oamenilor de știință, iar pe de alta, ofereau anumite facilități și recompense, uneori meritate, alteori nu, acelorora dintre ei care își făceau publică adeziunea față de noua orânduire. [...] În viața teatrală, o serie întreagă de frustrări vechi de decenii

vor fi curând acoperite, cel puțin material, cu mijloacele salariului pentru toți, cu înființarea titlurilor de *artist emerit* și *artist al poporului*, după modelul sovietic, care presupuneau salarii mai mari și scutiri de impozite, ori prin oferirea, tot pe model sovietic, a *Premiului de Stat*.” Pe fundalul acestor intense frământări socio-politice, rețeaua instituțiilor teatrale nou create va genera o amplă documentație, determinată de condițiile logistice specifice centrelor urbane care trec prin acest proces.

În ceea ce privește clădirea teatrului turdean, practic avem de-a face cu o instituție care aparent pornește de la zero, cu executarea unui ordin de înființare, fapt care așează instituția pe o traiectorie îndeaproape reglementată: „Din inițiativa Partidului Muncitoresc Român, Ministerul Artelor a hotărât înființarea Teatrului Poporului în orașul nostru. Teatrul va funcționa în clădirea cinematografului nou din localitate, care până acum nu a fost folosit în niciun scop. [...] În sala de spectacole, necesitând unele modificări, încă înainte cu câteva săptămâni au început lucrările de construire a scenei, a instalațiilor electrice și a decorurilor.” [extras din *Caietul aniversar* al Teatrului de Stat Turda 1948-1973].

Amplasarea în sala de cinematograf a orașului Turda, aflată vizavi de clădirea care găzduiește astăzi instituția, creează deja o localizare simbolică a teatrului. Această sală, neîncăpătoare pentru necesitățile unei bune funcționări a colectivului artistic, indica tocmai dificultățile unei organizări optime a teatrului, ca organism artistic și totodată administrativ. Indiferent cât de multe obstacole s-au ivit în permanentizarea activităților teatrului, intenția de a baza instituția pe un macro-sistem care diseminează un anumit discurs public și o agendă oficială, va schimba logica de producție a spectacolelor și va genera o evoluție dirijată a prezenței trupei pe scena locală.

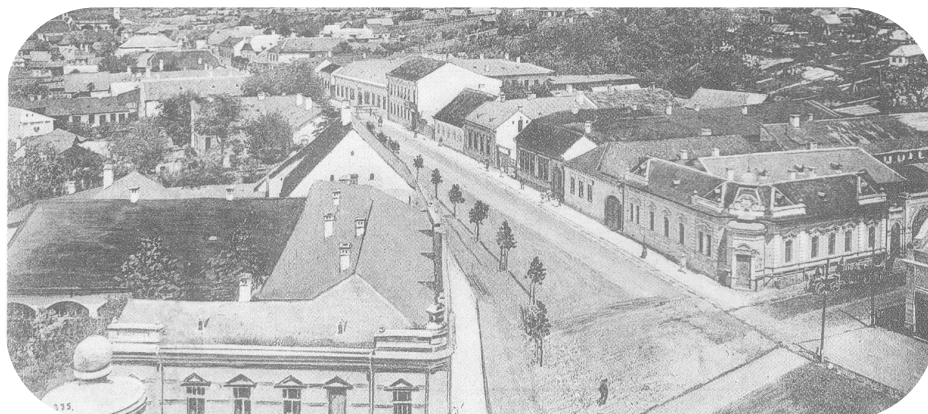
Mutarea teatrului în clădirea care i-a devenit centru de existență, în 1951, este o mișcare necesară, dar totodată programată în termenii regimului comunist al vremii. În acest prag timpuriu, teatrul va funcționa aproape ca o fabrică, cel puțin așa poate fi imaginată funcția propagandistică în care el a fost finanțat și susținut. Ce se va întâmpla pe scenă este un cu totul alt fenomen, tocmai pentru că manifestarea artistică se va adapta la restricțiile și mecanismele de cenzură impuse de aparatul de stat.

Ca punct de iradiere a culturii promovate de ideologia comunistă, instituția turdeană va desfășura un amplu program de deplasări și turnee regionale, menite să familiarizeze publicul muncitoresc, cum era numit, cu registrul artistic angajat în coordonatele politicului. Acest misionariat va permite și o rapidă extindere a notorietății teatrului, dar va confrunta totodată corpul artistic și personalul în întregul său cu o multitudine de obstacole, atât tehnice, cât și conceptuale. Cu toate acestea, una dintre operațiile relevante ale acelor primi ani este tocmai evidența strictă a participării la spectacole și un bilanț atent monitorizat al activităților instituției. Acest nivel de agregare a informației cu privire la funcționarea teatrului ne oferă ocazia de a construi un tablou mai nuanțat al apariției sau consolidării unui public local.

Astfel urmărim un proces în care atât actorii și specialiștii scenei, cât și publicul în formare, se aclimatizează cu cerințele unui regim aflat într-o continuă transformare. Pornind de la un asemenea context, în care se stabilizează atât prezența fizică a teatrului (simultan localizată și itinerantă), cât și relevanța sa ideologică, prin magnetizarea unor noi comunități locale, se pot schița o serie de teme recurente ale primelor decenii după instalarea comunismului: controlul strict asupra repertoriilor, balansarea mecanismelor cenzurii, directivele realismului socialist, montările alegorice și aluzive, perioadele de „dezgheț” ideologic, complexul provincial setat în registrul conflictului dintre *est* și *vest*, încremenirea și deblocarea culturii etc. Materialele existente în fondul de arhivă al Teatrului Național Aureliu Manea Turda oferă multiple direcții de aprofundare a acestui spectru tematic.

Articol publicat în cadrul proiectului Arhiva Artistică TNAMT Digital (2022), co-finanțat de AFCN. Procesul de digitalizare a fondului de arhivă a Teatrului Național Aureliu Manea Turda este un demers în desfășurare, care include o multitudine de activități și intervenții culturale. Pentru mai multe detalii, accesați tnamtdigital.ro.

Sursă Foto: Brândușa Bungărdlean, muzeograf, Muzeul de Istorie Turda (MIT), imagini de epocă consultate la Biblioteca Centrală Universitară (BCU)

CORPUL NARATIV

al

GRAIULUI VIU

Contactul cu arhiva artistică a unei instituții publice de teatru deschide o paletă tematică largă, capabilă să furnizeze diferite filtre prin care se poate explora viața culturală a unui spațiu urban.

Istoria uneori tumultuoasă a Teatrului de Stat din Turda, documentată în fondul de arhivă, va fi de multe ori surprinzătoare pentru o privire contemporană, conturând sau chiar lansând direcții inedite de explorare ale amplului fenomen teatral.

Una dintre cele mai captivante narațiuni, pe care abia o întrezărim prin consultarea materialelor istorice, este cea care ne vorbește despre relația dintre teatru și public, despre felul în care se construiește această legătură, despre apariția unor comunități locale și despre gravitarea lor în jurul scenei turdene.

În discuție cu mai multe persoane care au cunoscut sau au făcut parte din activitatea instituției încă din anii '80', am descoperit o lume aparte, o formă de coagulare comunitară care este greu de imaginat astăzi, în contextul unei piețe culturale planetare. Poveștile oamenilor și informațiile transmise ca istorie orală au creionat un tablou care nu doar acompania creația artistică, ci o susținea și alimenta ca element constitutiv al său.

A fost fascinant să aflăm despre comunitățile teatrului din perioada premergătoare revoluției, să distingem modul în care spectatorii și echipa teatrului se organizau, într-un dialog care nu doar păstra o anumită ținută culturală, ci contribuia direct la felul în care teatrul era produs pentru scenă.

Inițiativele care aduceau publicul mai aproape de colectivul artistic au luat pentru o vreme și o formă oficială, prin constituirea unui Club al Iubitorilor de Teatru (CIT). Deja activ în anii '80', Clubul se concretizase aproximativ în intervalul 1975-1976 și a continuat după momentul decisiv din 1989, până aproape de mijlocul anilor '90'. La fiecare evocare a acestui demers de deschidere a instituției către un public fidel am resimțit nostalgia și bucuria celor care au participat activ la întâlnirile și seratele clubului.

Ca loc de socializare, amplasat în clădirea istorică a teatrului, în spațiul de protocol unde oamenii rămâneau la finalul premierelor sau în cadrul vizionărilor anterioare lansării spectacolelor, Clubul devenise o ambianță care favoriza schimbul de idei, discuțiile despre cultură în sens larg și conexiunile interpersonale semnificative, capabile să magnetizeze micro comunități cu profile diferite. Practic un *incubator creativ* care susținea intersectarea competențelor și cunoștințelor, într-un registru informal.

În anumite perioade clubul emitea și legitimații sau abonamente, care asigurau accesul membrilor la toate premierele teatrului și la evenimente dedicate. Acest sistem de abonamente funcționa atât ca formă de sustenabilitate a instituției, cât și ca operație de stabilire a unui standard de educație artistică. Anturajul apropiat de echipa de actori era întotdeauna prezent, completat de avocați, medici, oameni de cultură, corpul tehnic și spectatori pasionați. Multitudinea tipologiilor umane care aveau prilejul de a se întâlni crea o efervescență și o ecuație de cunoaștere, într-un context afectiv favorabil.

Dimensiunea comunitară era susținută de serate muzicale, momente poetice sau jocuri de societate. Se jucau campionate de biliard și sesiuni de canastă, se cânta la pian sau se asculta muzică actuală, exista un mic bar (coordonat prin rotație de actori) și întotdeauna se iveau oportunități de socializare care îndepărtau constrângerile de clasă. Atmosfera din club, zarva constantă și disponibilitatea umană aveau și o funcție de *impresariat oral*, așa cum ne-a descris-o una dintre persoanele cu care am discutat. CIT-ul pare a fi pus și bazele a ceea ce în engleză s-ar numi: *extended work family*.

Detaliile organizării Clubului Iubitorilor de Teatru reprezintă un subiect ideal pentru un studiu aprofundat, care să mobilizeze resursele mai multor specialiști în istorie culturală. Ne-am bucura dacă această scurtă incursiune ar stimula interesul contemporaneității pentru partea luminoasă a unor fenomene comunitare apropiate de scena teatrului românesc.

Mulțumim pe această cale celor care au contribuit la realizarea materialului: Ana Cosac, Maria Gherman, Sorin Păcurar, Lucian Chioveanu.

Sursă Foto: Arhiva Artistică TNAMT, arhiva personală Ana Cosac, arhiva personală Vasile Iușan, arhiva personală Maria Gherman

TEATRUL NAȚIONAL
AURELIU MĂNEA
TURDA

Teatrul Național

Aureliu

Mănea

Turda

Vă invită în stagiunea 2024-2025 să ne bucurăm împreună atât de experiențele teatrale ale scenei turdene, cât și de pregătirea revenirii la clădirea istorică a teatrului, într-o formă revitalizată.

**Celebrăm 76 de ani de creație în arta
teatrală românească, cu ocazia aniversării
Teatrului Național Aureliu Manea Turda**

TEATRUL NAȚIONAL
AURELIU MANEA
TURDA

TEATRUL NAȚIONAL
AURELIU MANEA
TURDA

graFITT

FESTIVALUL
INTERNATIONAL
DE TEATRU
TURDA